

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Goed restaureren, hoe
dan?

Ambities, instrumentarium
en de praktijk

Michiel van Hunen

Slecht restaureren

Slecht restaureren

Goed restaureren

Goed restaureren

Goed restaureren

Goed of slecht?

Goed of slecht?

Restauratiecategorieën > geeft helderheid over keuzen

Restauratiecategorieën

1. Conserveren / onderhoud

2. Repareren

3. Vernieuwen

3a. Kopiëren

3b. imiteren

3c. verbeteren

Duidelijkheid over opties

Wat is kwaliteit?

Wij spreken van restauratiekwaliteit als bij een ingreep cultuurhistorische waarden worden behouden of versterkt en deze ingreep technisch gezien functioneel en degelijk wordt uitgevoerd.

Essentieel daarbij is een bij het monument passende balans tussen het technisch op orde brengen en behoud van monumentwaarden, zoals patina

Gemeente (Federatie grote monumentengemeenten)

- **Beleid**

- › Erfgoedverordening. > op basis van Erfgoedverordening en WABO > vormen grondslag voor vastgesteld Beleidskader Monumenten > bijvoorbeeld gem Amsterdam: twee delen,
 1. Beoordelingscriteria aanpassen monumenten (wat mag?) en
 2. Technische aanwijzingen voor uitvoering (hoe moet het?)Er is VNG modelverordening > met haakje naar kwaliteitseisen

- **Advisering**

- › Aan monumenteigenaren in voortraject en tijdens uitvoering

- **Vergunningverlening**

- › Omgevingsvergunning, activiteit Bouwen en activiteit Monument

- **Toezicht & Handhaving**

- › ..o.a. Met ERM platform www.monumententoezicht.nl

monumententoezicht

tool voor toezichthouders

Stichting
Erkende
Restauratiekwaliteit
Monumentenzorg

toezichtsrapportage 0

ALGEMEEN | OVER ERM

- PRIORITEITSTELLING
- WETGEVING
- ONDERHOUDSPlicht
- JURISPRUDENTIE
- HANDHAVING
- SANCTIES
- FAQ
- FEEDBACK
- 🔍

Monumententoezicht.nl geeft praktische handvatten voor gemeentelijk toezicht en handhaving bij werkzaamheden aan gebouwde monumenten. Voor gebruik op locatie (laptop en tablet) en voor kantoorgebruik.

- Prioriteiten bij toezicht
- Criteria voor het toezicht
- Rapportagetool
- Juridische basis voor toezicht en handhaving
- Handvatten voor handhaving en sanctionering

Constructief	Gevels	Ramen/deuren	Daken	Interieur	Overig
fundering >	reiniging >	houten >	pannen >	stucplafonds >	steigers >
houtconstructies >	metselwerk >	staal en gietijzer >	leien >	vloeren >	sloopwerk >
betonconstructies >	natuursteen >	glas >	zink/koper/lood >	pleisterwerk >	beschadiging >
staalconstructies >	pleisterwerk >	schilderwerk >	rieten daken >	betimmering >	veiligheid >
metselwerk >	hout >		isolatie >	tegels >	metalen >

Provincie

- **Beleid**

- › Erfgoedbeleid. Uitvoeringsprogramma's etc. Stimuleren en ondersteunen bepaalde aandachtgebieden.
In prov. Gelderland bijvoorbeeld extra aandacht voor uitvoeringskwaliteit (Gelderse Voet/ Kennis en Kunde), innovatie en duurzaamheid.
In prov. Overijssel bijvoorbeeld RIBO (ROP-Oost) aandacht voor vakmanschap onderwijs jongeren.
- › Het Interprovinciaal Overleg (IPO) behartigt de belangen van de twaalf provincies > Thema Cultuur > aandacht voor Erfgoed.

- **Advisering**

- **Subsidiering**

- › Subsidieregeling Restauratie Rijksmonumenten. > mogelijkheid om eisen aan uitvoering en uitvoeringskwaliteit te stellen.

Rijk (OCW/EenK, RCE, Raad voor Cultuur)

• **Beleid**

- › Bestelverantwoordelijkheid. Wet-en regelgeving, bijv. Erfgoedwet (met sinds 2016 o.a. bijv. Instandhoudingsplicht)
- › Kaderbrief 4 jaar (Erfgoed telt). Stimuleren en ondersteunen bepaalde aandachtgebieden, bijv. vakmanschap onderwijs (NCE) of uitvoeringskwaliteit (ERM)

• **Advisering**

- › uitvoeringsorganisatie: advisering gemeenten tav omgevingsvergunning
- › kennisorganisatie: (specialistische) advisering eigenaren, erfgoedzorgers, bedrijven, etc. tav vakinhoudelijk of qua proces

• **Subsidiering**

- › Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM) > lijst toekenningen op internet
- › Instandhoudingssubsidie woonhuisrijksmonumenten

• **Kennis**

- > Kennisproducten, onderzoeksprojecten, platforms, etc

Rijk

Recente ontwikkelingen tav kwaliteit

- Nav SIM evaluatie en advies Raad voor Cultuur > brief van Minister aan Tweede Kamer, daarin o.a:
 - meer aandacht voor uitvoeringskwaliteit > koppeling subsidie en ERM-richtlijnen versterken
 - woonhuisregeling > meer 1-op-1-contact met monumenteigenaar in voortraject.
- Verkennend onderzoek naar de organisatie van het restauratieonderwijs

Rijk

Advisering

- Wegwijzer advies omgevingsvergunning
- Stroomschema

Wegwijzer advies Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

[Overzicht uitklappen](#)

- + [Advies als nog niets op papier staat](#)
- + [Advies bij een visie, schets of uitgewerkt plan op papier](#)
- + [Wat staat in een advies?](#)
- + [Benodigde stukken voor advies](#)
- + [Vormen van advies](#)
- + [Hoe vraag ik advies aan?](#)
- + [Is een advies in te trekken?](#)
- + [Vervangt een plan omgevingsvergunning?](#)

[Overzicht uitklappen](#)

- archieven en (erfgoed)organisaties en instellingen;
- de richtlijnen [bouw-](#), [kleur-](#) en [tuinhistorisch](#) onderzoek;
- informatie over behoud en herstel van erfgoed, zoals de [restauratieladder](#) en de [uitvoeringsrichtlijnen](#) van de Stichting ERM;
- informatie over het [verduurzamen](#) van rijksmonumenten;
- informatie over [kerkenvisies](#);
- het [afwegingskader bij aardbevingsschade en versterking](#);
- algemene informatie van de RCE over [boerderijen](#), dijken, groen, hooibergen, [kasteelruïnes](#), [herbestemming kerken](#), [aanpassing kerken](#), [kloosters](#) en [watertorens](#);
- informatie over andere erfgoedwaarden in de directe omgeving die relevant zijn voor de opgave, bijvoorbeeld een [archeologisch rijksmonument](#), een [beschermde stads- of dorpsgezicht](#), een [molenbiotop](#) of een [nationaal cultuurlandschap](#);

Bijlage 1: stroomschema

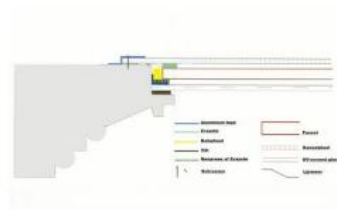
Kennisbank

Uitgelicht

Microklimaatdoos

Voor het tentoonstellen van schilderijen die gevoelig zijn voor klimaatschommelingen is een speciale zogenoemde microklimaatdoos ontwikkeld.

[Lees verder...](#)

Telecommunicatie - plaatsing in monumenten

Hoge monumentale gebouwen zijn vanouds bakens in het landschap. Vaak zijn deze gebouwen ook gewenste locaties voor het plaatsen van antenne-installaties.

[Lees verder...](#)

Beton

Dit artikel gaat over cementbeton. Onder andere schade, inspectie en onderhoud en herstel komen aan bod.

[Lees verder...](#)

Orgels in Nederland

Het orgel is een niet meer weg te denken muziekinstrument in kerken. Nederland kent dan ook een groot aantal orgels, zowel historische als moderne.

[Lees verder...](#)

De vakman

Nieuws en praktijk

NIEUWS - 29 september 2021

**POM's en gemeenten gebruiken
steeds meer de ERM-richtlijnen**

[Lees meer >](#)

NIEUWS - 29 september 2021

Wat knaagt er aan mijn erfgoed?

[Lees meer >](#)

NIEUWS - 29 september 2021

Veilig omgaan met zandsteen

[Lees meer >](#)

NIEUWS - 29 september 2021

Roest doet metselwerk scheuren

[Lees meer >](#)

Normen, richtlijnen, erkenningsregelingen, etc.

Beoordelingsrichtlijn BRL

> eisen aan bedrijf of vakman

Uitvoeringsrichtlijn URL

> eisen aan het werk

projectleider Marjella Prins,
Architectenbureau Fritz

“Beschikbare richtlijnen vormen een basis voor afspraken, het startpunt voor overleg en voor de prijsvorming.”

“Voordeel van de richtlijnen is dat je in een discussie over uitvoeringskwaliteit snel tot de kern van de zaak komt.”

Restauratie Jachthuis Sint Hubertus		
Oprichtgever:	Rijksoverheid	
Architect:	architectenbureau Fritz	Bussum
Directie:	architectenbureau Fritz	Bussum
Restauratietechniek:	architectenbureau Fritz	Bussum
Toezicht:	Bouw- en restauratieadviesburo Holtzer	Amersfoort
Constructie:	A&T bv	Arnhem
Elektrotechniek:	Gronmij Nederland BV	Arnhem
Klimaattechniek:	Gronmij Nederland BV	Arnhem
Bouwfysica:	Peutz	Zoetermeer
Brandveiligheid:	Peutz	Zoetermeer
Restauratie aannemer:	Nico de Bont B.V.	Vught

inlichtingen: Informatie: Rijksoverheid: telefoon 1400 (lokaal tarief) op werkdagen van 08.00 tot 20.00 uur